

Komentar: mafija i stampa

Author: [Dragana Nikolic](#)

Opor pritisku podzemlja na medije u jugoistocnoj Evropi.

Jednom srpskom novinaru, koji je postao suvisan u svojoj redakciji zbog objavljivanja clanka u kome je raskrinkao veze izmedju beogradske mafije i prethodne vlade, nedavno se najednom posrecilo.

Nakon meseci bez zaposlenja, najzad se ukazala sansa za posao: bogati arapski trgovac naftom predlozio je pokretanje novog lista i ponudio mu je angazman.

Kada je ovaj novinar pokusao da utvrdi identitet svog investitora, utvrdio je da se ime arapskog trgovca naftom pominje na jednom veb sajtu kao clana kompanije koja pripada jednom poznatom, bivsem srpskom mafijaslu, koji je, u medjuvremenu, legalizovao svoj biznis i poceo da se bavi proizvodnjom cigareta.

Ovaj primer pokazuje kako je, cesto, tesko uociti dugacke pipke mafije u medijima, a kamoli ih ukloniti.

Ratni profiteri, sverceri i politicki lideri sa sumnjivom prosloscu listom pokusavaju da legalizuju svoje poslove na Balkanu – ukoliko to vec nisu ucinili. Nema boljeg nacina da se kupi respektabilnost i uticaj nego putem medija.

Odsustvo transparentnosti u vlasnickim odnosima u regionu znaci da su pravi vlasnici cesto nepoznati javnosti. Danas, na Balkanu, postoji citav niz televizijskih i radio stanica i dnevnih listova koji su pokrenuti nelegalno stecenim novcem.

Cinjenica da se sada predstavljaju kao "respektabilni" mediji ne bi trebalo da nas odvraati od postavljanja pitanja o tome da li im zaista mozemo verovati.

Nedavno su beogradski mediji izvestili da je vlasnik TV Jesenjin – stanice koja je u Srbiji poznata po tome sto se spikerke u vestima skidaju dok citaju vesti – zatecen na delu sa svercovanim cigaretama koje su bile namenjene prodaji na ulici. Da li uopste mozemo zamisliti ovaj medij kako na ozbiljan nacin izvestava o, recimo, policijskoj istrazi o krijumcarenju cigareta?

U cijem su posedu mediji na Balkanu veliko je pitanje. Jedino aktuelno znacajnije istrazivanje o ovom pitanju koordinira Institut za mir u Ljubljani, Slovenija. Medjutim, ovo je opste istrazivanje o stanju stvari sirom regiona. Ono sto nam je potrebno jeste detaljno istrazivanje o medijima u svakoj od zemalja.

Takodje su nam neophodne komisije u svakoj zemlji koje bi istrazivale vlasnistvo nad medijima i sprecavale uspostavljanje medijskih monopola.

Nezavisni mediji u jugoistocnoj Evropi su odigrali vaznu ulogu u proteklih nekoliko godina raskrinkavajući strukturu organizovanog kriminala i korupcije u vlasti u citavom regionu.

Medjutim, novinari koji istrazuju svet organizovanog kriminala suocavaju se sa ogromnim rizicima. Ukoliko ih ne ubiju, kriminalci ih pretuku ili prete njihovim porodicama. Cesto ne mogu da dobiju zastitu bilo od

policije ili sudstva.

IWPR je nedavno izvestio o pritiscima sa kojima se suojava stampa u Rumuniji cija se prijava za clanstvo u Evropskoj uniji nasla pod znakom pitanja posle niza napada na reportere koji su istrazivali veze izmedju politike i korupcije.

Ali ovaj problem se ne ogranicava samo na Rumuniju. "Mi znamo gde ti je sin i ko ga vodi u skolu", bilo je jezivo upozorenje preko telefona jednom novinaru IWPR-a u regionu koji je istrazivao vezu izmedju vlade i organizovanog kriminala.

Jos jedan ocigledan primer pritisaka mafije na medije dospeo je u centar paznje u IWPR-u tek nedavno. U februaru su "Nezavisne novine" iz Banja Luke objavile niz clanaka o trgovini narkoticima, ukljucujuci proizvodnju sintetickog heroina u Republici Srpskoj.

U tekstovima se pominje nekoliko ljudi za koje se veruje da su umesani u ovaj nelegalni posao. Ovaj list je takodje optuzio ministarstvo unutasnjih poslova u Republici Srpskoj da ne cini nista po tom pitanju. Urednik ovih novina je uskoro primio preteci telefonski poziv. Nije bilo reakcija policije ili drugih lokalnih medija na ove pretnje.

Kada se IWPR obratio jednom lokalnom listu ponudivsi mu saradnju u ovom istrazivanju, urednik je rekao da bi to bilo nemoguće jer bi novinar verovatno bio ubijen.

Najzad, dopustite mi da iznesem jedan primer iz Makedonije. Zoran Bozinovski, makedonski novinar, prebijen je pre nekoliko godina nakon svoje istrage o vezama organizovanog kriminala. Njegovi napadaci su bili pripadnici specijalne policijske jedinice. On ih je prepoznao i jedan od njih je osudjen na 20 meseci zatvora.

Ipak, Bozinovski veruje da su vladini zvanicnici odgovorni za napad i da je u direktnoj vezi sa njegovim poslom izvestaca.

Nakon sto su Misija Ujedinjenih nacija u Makedoniji, Medjunarodna krizna grupa, ICG, NATO i druge medjunarodne organizacije poslale protestno pismo makedonskim vlastima, novinarsko udruzenje je organizovalo demonstracije nekoliko stotina novinara ispred zgrade ministarstva unutasnjih poslova. "Ovde smo, tucite nas!", bio je njihov slogan.

Nedavno je Bozinovski opet dobio anonimne pretnje. Cak mu je receno da ce mu kcerku silovati posle napisa o covjeku za koga se veruje da kontrolise sverc cigareta u Makedoniji. Bozinovski kaze da mu je ponudjeno 100.000 evra da se povuce nakon sto je poceo da istrazuje krijumcarsku mrezu. Kada je odbio ponudu, usledile su nove pretnje.

Kako ovi primeri iz razlicitih zemalja pokazuju, cini se da nijedna od struktura koje bi u pravnoj drzavi trebalo da stite gradjane od ove vrste maltretiranja ne funkcionišu.

Koja su moguca resenja? Dugorocni privredni rast ce, naravno, stimulisati blagotvorne promene na bolje. Stampa nikada nece biti bolja od drustva oko nje. Sve dok je veliki novac pretežno u rukama mracnih oligarha, nerealno je ocekivati od medija da odole njihovom pritisku.

Evropska integracija bi takodje mogla da pomogne jer ce integracioni proces prisiliti vlade u regionu da

deluju umesto prazne price o reformi pravosudnih sistema i policije.

U mnogim zapadnim zemljama, propisi o javnom informisanju obavezuju kompanije obelodane svoje poslove, profite i upravljacku strukturu. Ne postoji nista slicno u nasem regionu, sto prakticno onemogucava novinarima da istrazuju bilo cije finansijske transakcije, a kamoli da utvrde da li se posluje legalno. Neophodne su nam reforme ove vrste.

Slicno tome, nema transparentnosti u nasim zemljama u finansiranju politickih stranaka ili predizbornih kampanja. Stoga ne bi trebalo da nas iznenadjuje sto mnogi mafijasi u ovom trenutku uzivaju podrsku pojedinih stranackih krugova.

Prenosenje informacija o pretnjama novinarima i zahtevi za pomoc upuceni medjunarodnoj zajednici i zapadnim novinarskim udruzenjima takodje ce poboljsati situaciju i odvratiti mnoge od namere da vrse pritisak na medije na tako bezobziran nacin.

To se jos uvek ne desava svuda. Razlicita novinarska udruzenja u nasoj regiji obicno reaguju tek kada im se prvi obrate pojedinci koji su primili pretnje. Ali vecina ne preduzima nista. U vecini slucajeva, pitanje pretnji, mita ili upozorenja se prosto gura pod tepih i zaboravlja. Usled toga, urednici i novinari u mnogim slucajevima primenjuju neku vrstu autocenzure kada se pise o novcu sumnjivog porekla.

Stavise, nijedna od ovih promena se nece desiti ukoliko ne bude ozbiljnih promena u regionu. Sve dok ljudi ne prestanu da se ugledaju na lokalne mafijaske bosove, oligarhe i gospodare rata, sve dok ne prepoznaju vezu izmedju korupcije i sopstvene teske finansijske situacije, jednostavne pravne reforme nikada nece biti same po sebi dovoljne.

Dragana Nikolic-Solomon je direktor IWPR-a za Srbiju i Crnu Goru.

Location: [Balkans](#)
[Macedonia](#)
[Albania](#)
[Serbia](#)

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/komentar-mafija-i-stampa>